ELIJÁŠ NA CHORÉBU

Původ materiálu
Susa Filip
Pořadí v lekci
19

VSTUPNÍ VERŠ

Žalm 94,14 - Hospodin lid svůj neodvrhne, své dědictví neopustí.

LITURGICKÉ ČTENÍ

1Kr 19,1-5

KATECHETICKÉ POZNÁMKY

1. klíčové pojmy, dobové a textové souvislosti:

- Elijášův propad do beznaděje je protějškem laciné vítězoslávy, do které bychom mohli sklouznout po přečtení oddílu o zápasu na hoře Karmel. Triumf nad Baalovými kněžími není definitivním vítězstvím, zápas o víru lidu není jednoduchá a jednou provždy odbytá záležitost. Elijáš není náboženský superman, vždy stoprocentně přesvědčený o smyslu svého poslání, prožívá údobí těžkých pochybností a beznaděje.

- **Jezábel –** (z jména IZEBEL – Ne-spočinulá, Ne-obyvatelka je slyšet: ta nepřišla, aby našla domov v zemi, darované Hospodinem, ale aby z ní učinila "domov" Baalovi) aktivně vystupuje – Karmelská událost pro ni nebyla znamením k pokání či pokoře, ale výzvou, aby o to aktivněji – tj. násilněji – prosazovala baalismus.

- **dvojí poselství**: první poselství od královny Jezábel je deprimující, druhé poselství andělovo je povzbuzující. Vystoupení anděla tvoří v textu výrazný předěl, po němž následuje postupná Elijášova rekonvalescence ze stavu zoufalství. Anděl je v tomto smyslu pouze kladným protějškem Jezábelina posla. – Bible se vůbec téměř nikdy nezajímá o andělovu bytost jako takovou nebo jeho zařazení v nebeské hierarchii, ale o obsah jeho poselství.

- "Ať bohové udělají co chtějí, jestli...“: Tato přísaha neznamená pouze: "Ať se propadnu, jestli...". V bibli se vyskytuje často, ale jen dvakrát v ústech ženy. Příkladná Rút se odvolává na Hospodina, že neopustí Noemi. Opačný extrém zaujímá Jezábel, která se odvolává na pohanské bohy.

- Beer-šeba ("sedm studní") – Symbolicky významné a poutní místo od dob praotců (Gn 21,31) nejjižnější svatyně v Palestině (rčení "od Dan až po Beeršebu").

- pomoc ve správném pořadí: Boží anděl nepřistupuje k Elijášovi s výtkami nebo radami (sr. přístup Jóbových přátel), ale poskytuje mu urgentní, "první" pomoc pro záchranu života. Další pomoc pak nespočívá v okamžité ordinaci správného řešení, ale v tom, že Elijáš dostane nerušenou příležitost k tomu, aby svou situaci samostatně reflektoval.

- cesta pouští spolu se všemi průvodními znaky (40 dní, darovaný chléb a voda, cíl na Chorébu) je jakýmsi opakem cesty Izraele do zaslíbené země. Prorokův příběh se v okamžiku nejhlubší krize vrací tam, "kde to všechno začalo". Událost vyvedení z Egypta se má prorokovi stát obnovující vzpruhou. Zázračná síla pokrmu není tedy v centru pozornosti.

- dějství na Chorébu začíná Boží otázkou*:* "*Co tu děláš?*" Boží svědek smí a má vyslovit bez zastírání celou hloubku své krize. Elijáš formuluje svou odpověď jako životní reflexi: odkud přicházím (horlil jsem...), kde jsem (zůstal jsem sám), kam jdu (nevím, chystají se mě zahubit). Hospodin se neptá, aby byl sám informován, ani proto, aby Elijáše zkoušel, ale dává mu příležitost, aby před Boží tváří otevřeně a bez přetvářky promyslel svou cestu a své poslání.

- **Boží odpověď** nejprve upozorní, jak Bohu naslouchat a co od něj očekávat: nikoli působivé a úspěšné sebe-představování a prosazování, ale **hlas** je důležitý. Nikoli spektakulární výjevy, které bychom mohli divácky a nezávazně komentovat, ale osobní povolání, tichý a přeslechnutelný hlas, na něž můžeme reagovat jen pokorným zahalením zraku a tím pozornějším, nerušeným naslouchání (srv. Elijášův meditativní postoj při čekání na déšť).

- **nový Boží úkol pro proroka –** jde po stopách Elijášova stěžování, ale opačným směrem. Řešení nespočívá v útěku z každodenních zápasů. Tváří v tvář Boží přítomnosti se ukáže nové i cesta do každodenních zápasů.

- **pomazání Chazaele a Jehú –** prorocká kompetence uprostřed mocenské sféry nechce jednoduše prosazovat nadvládu Božích svědků nad ostatními. Elijáš plní svůj úkol uprostřed světa, kdy byl král pokládán za téměř (a často úplně) božskou autoritu. Prorocké poslání pomazat nové krále v cizí a vlastní zemi dosvědčuje svrchovanost Božího nároku i v oblasti moci. Prorok nemá přímý zájem o účast na vládnutí, jeho svědectví a činy však mocným připomínají, čí autorita platí i nad nimi.

- **Boží plány** znovu nabývají konkrétní podobu. Prorok však **samostatně mění jejich pořadí**. Nejprve vyhledává Elíšu, a ten pomaže Chazaele. Teprve Elíšův žák pak pomaže za krále Jehúa. – Boží svědek není loutka jednající podle diktátu, ale člověk, který potřebuje především spolehlivého pomocníka. Elíša, jeden ze zmíněných sedmi tisíc nenápadných pěšáků, v textu dostává přednost před králi a vojevůdci, kteří "dělají dějiny".

- **povolání Elíši –** je zobrazeno nejméně dvěma symbolickými úkony. Plášť je odznakem výjimečné prorocké moci. (Eliáš do něj zahalil svou tvář, když stál na Chorébu před Hospodinem). Oběť býků na rozlámaném pluhu svědčí o tom, že rozhodnutí je nevratné (srv. Ježíšovo povolání učedníků – Mk 1,16nn). – K životní změně patří radost: zde hostina vystrojená pro lid. – Radikalitě rozhodnutí nepřekáží rozloučení s živými rodiči, na rozdíl od pohřbu (Mt 8,22).

2. úskalí textu:

- Boží blízkost neztělesňuje ani zemětřesení ani oheň (obvyklé atributy pohanských náboženství), ale lehce přeslechnutelný "hlas jemný tichý". Nebojte se dětem zdůraznit, že víra se ve své nejhlubší poloze neopírá o Boží „všemoc“, projevující se řáděním přírodních živlů, ale o naslouchání křehkým a předem nezajištěným Božím zaslíbením.

- především závěrečná část – příkaz pomazat nového krále – svádí k frázím typu *vidíte, jak Pán Bůh nakonec všechno řídí.* Nezapomeňte proto dětem zdůraznit, že celý příběh je svědectvím víry a víře. Ve vyprávění nejde o popis Božího řízení, ale **vyznání víry:** ten, kdo se Božím slovem nechá oslovit a zmocnit, může pak svým svědectvím zasahovat i do oblasti, která je na první pohled vyhrazena jen vladařům. Chybí-li tento vyznavačský základ, svádí to věřící lidi a církev buď k uzavřenosti a démonizování moci (*politika je špinavá věc*), k poklonkování mocným nebo ke snaze najít i pro sebe přímý podíl na moci (tzv. klerikalismus). Elijášův prorocký postoj se nebojí kriticky mocné oslovit, zároveň však nehledá u vladařů záštitu nebo podíl na vládě.

- Hospodinovo pověření mluví i o "meči pro Elíšu" (v. 17). Myslí se tu na palácový převrat, který vojevůdce Jehú z prorokova pověření provedl (2Kr 9 a 10) Bible to nevidí jako univerzální řešení, ale jako konkrétní pověření pro výjimečnou situaci, kdy je potřeba naléhavě skoncovat s poměry naplněnými nelidskostí a nevěrou Hospodinu. Lze se proti tyranovi postavit i násilím? Kalvín a Bonhoeffer měli za to, že v krajní situaci ano. Je ovšem poctivé říci, že např. prorok Ozeáš vidí Jehúův palácový převrat značně problematicky (viz Oz 1,4-5)

3. METODICKÉ POKYNY

Děti mohou nakreslit, kdy se cítily samy, na začátku jako motivační uvedení, na které navážete příběhem o Elijášovi, který se také cítil sám. Po vyprávění se potom pokusí sestavit z písmenek, co lidé od Boha ve své nouzi většinou očekávají („rychlý a zázračný zásah“)a jak Bůh jedná a vyvádí ze zoufalství („tichým hlasem potvrzuje poslání a ukazuje druhy“).

4. POMŮCKY

- ukázka pouštní krajiny, hora Choréb, obrázek země po přírodních katastrofách, následcích války

- obrázek člověka, který vyhledává samotu (k modlitbě, meditaci, úkryt ze strachu)

- Flanelograf II – postava Elijáše

5. motivační uvedení do příběhu:

Co vám za poslední týden/měsíc utkvělo jako nejvýraznější slovo, poselství, hláška? (Křik maminky, pochvala paní učitelky, vtip spolužáka, vyprávění z nedělní školy…?)

Pomocí rozhovoru o této otázce můžete zmapovat, jaká slova a poselství nás ovlivňují. Jsou spíš hlasitá, agresivní – nebo nenápadná, „tichá“?

Už jste se někdy ve strachu před něčím schovávali? Byli jste dlouho sami? Cítili jste se bezbranní a bez pomoci?

Uvedenou motivaci v rozhovoru s dětmi konkretizujte podle jejich vlastních zkušeností. Jinak asi budou reagovat děti mladší, jinak starší. Jejich zkušenosti rozhodně nezesměšňujte ani nekritizujte. Už v úvodním rozhovoru mohou děti poznat to, co Elijáš na Chorébu – tváří v tvář příběhům Boha Izraele a jeho svědků je možné vyslovit svou bezradnost, únavu. Vůbec nevadí, pokud se ukáže, že v určitých situacích je pocit úzkosti z osamění, bezmoci, beznaděje svým způsobem namístě. Není nutno ho kritizovat, spíš se ptát, zda-li i v tak zapeklité pomoci nemůže přijít pomoc, nová šance, nové vidění věcí. K Elijášovi takové ujištění a pozvání přišlo – a on se přitom hned nevzpamatoval hned napoprvé.

6. osnovy vyprávění:

a) poznámky a osnova pro mladší školní věk:

Využijete-li navržené motivace, jaké poselství v nás „pracuje“, můžete se pak v dalším vyprávění soustředit především na motiv „poselství a hlasu“:

I. V Elijášovi nejvíc zapracovaly halasné výhrůžky Jezábel

II. Elijáš slyší pozvání od Božího posla (hlas tichý, jemný zašeptal „jen vstaň a pojď“)

III. Elijáš zjišťuje: halas bouře, vichru, zemětřesení nejsou hlasem Božím

IV. Novou sílu Elijáš načerpal z tichého hlasu Božího pověření a ujištění o věrnosti

b) poznámky a osnova pro starší školní věk

Soustřeďte se na základní osnovu příběhu, ta sama už je zvěstná. Jednotlivé body osnovy nerozvádějte příliš široce, spíše se pokuste o ve vyprávění ještě zvýraznit kontrastnost jednotlivých situací.

Motivace

I. Elijášova smrtelná únava a vyprahlost

II. Sycení a pozvání k cestě pouští na Choréb

III. Boží otázky a Elijášova odpověď

IV. Boží odpověď pro Elijáše – rozhodující je naslouchání tichému hlasu

V. Elijáš přijímá pověření k další službě

VI. Elíša přijímá prorocké pověření

VYPRÁVĚNÍ

I. MOTIVAČNÍ UVEDENÍ

Představte si někoho, kdo je uznávanou hlavou jedné klukovské party. Ale pak se ve vedlejší vesnici utvoří parta jiná, nepřátelská. Dojde k tomu, že tu první partu postupně všichni opustí a

připojí se k té druhé. A ten vedoucí je najednou sám, a přitom nikomu nic špatného neudělal. Zůstal sám, je opuštěný a všichni kluci se mu jen posmívají.

Ještě více osamělý byl Elijáš. Nic zlého neudělal. Právě naopak, chtěl jen zachránit lid před modlářstvím, a přesto byl pronásledován. Skoro všichni ho opustili. Vypadalo to, že ani Bůh není na jeho straně. Trápilo ho, že poslouchat Boha se tak nevyplácí.

II. ELIJÁŠOVA ÚNAVA A ZOUFALSTVÍ

Brzy po Elijášově „vítězství“ nad Baalovými proroky na hoře Karmelu musel prorok opět utíkat. Jezábel nedokázala uznat, že prorok měl pravdu. Neuvěřila, že Hospodin je pravý Bůh. Ani Elijášovy činy ji nepřesvědčily. Za každou cenu chtěla proroka zabít.

Na proroka to dolehlo tak těžce, že začal pochybovat o svém poslání. Bojovat s modlami a lidskou nevěrou, má takový zápas vůbec nějakou šanci? Není to zcela beznadějné? Je vůbec možné přesvědčit lidi, že Hospodin je jediný Pán i dárce všeho dobrého? Už dost dlouho je na útěku, už se dost snažil. Proč právě on musí podstupovat a vydržet všechno to pronásledování? Co z toho má, že riskuje život? Mnoho toho vytrpěl, ale nevidí, že by v zemi něco změnil. Jaký to mělo smysl, že se pustil do sporu s králem, s Baalovými proroky a snad celým světem? Byl smutný a zoufalý. A tak odešel pryč, za hranice izraelské země a odtud pak zcela sám ještě dál do pouště. Chtěl už jen v pokoji zemřít. Posadil se pod trnitý keř a usnul.

III. ELIJÁŠOVO VIDĚNÍ A CESTA NA CHORÉB

V noci měl Elijáš vidění. Dotkl se ho anděl, nepřemlouval ho, ani neutěšoval. Jen mu přikázal, aby se najedl chleba a napil vody. Potom Elijáš opět usnul. Ještě jednou ho anděl probudil, aby se znovu posilnil, protože Bůh ho posílá na dlouhou cestu. Posílen tímto pokrmem vydal se Elijáš na čtyřicetidenní cestu pouští k Boží hoře Chorébu.

To bylo pro Izraelce moc významné místo. Pouští kolem Chorébu prošel izraelský lid tehdy, když vycházel z Egypta do izraelské země. Zde s nimi Hospodin uzavřel smlouvu. Zde se setkal Mojžíš s Pánem Bohem a přijal od něho Boží zákon, podle kterého měli všichni Izraelci žít. Na cestě pouští se z neposlušného lidu stal nový Boží lid.

Elijáš se má vrátit na toto místo, aby poznal, že Bůh je dobrý a že stále vede svůj lid. Když se setká s Bohem, získá novou sílu a odvahu a stane se z něj nový člověk.

IV. HOSPODIN JE „TICHÝ A JEMNÝ“

Často si Boha představujeme jako bytost, která je největší, nejsilnější a nejhrozivější. Činí samé zázraky, ve všem nad nás vyniká. Vládne nad vším ohromným – nad zemětřesením, větrnou smrští i ničivým ohněm.

Elijášovi se ukázal sám Bůh. Bůh, který je vznešený a svatý. Doprovázely ho úkazy na nebi. Nejprve zadul vítr tak silný, že se bortily skály. Potom přešlo zemětřesení. Nakonec oheň. Nic z toho se však nemůže s Hospodinem porovnávat. On je Pánem nad vším, co je ve světě. Ale je jiný, než jak si ho představujeme. Nepodobá se větrné smršti, která ohrožuje lidské životy, ani ničivému zemětřesení. Je dobrý k člověku. Zve nás k sobě. Neohlušuje nás ani nepřekřičuje. Boží hlas je tichý a jemný. Nechává pro nás prostor před svou tváří.

Elijáš dostal příležitost, aby Bohu řekl, co ho trápí. Řekl, že udělal vše pro to, aby v Izraeli platilo Boží slovo. Vypráví Bohu, jak Hospodinovi proroci byli povražděni a Hospodinovy oltáře pobořeny. Nakonec zůstal sám. Všechno jeho úsilí vyšlo nadarmo. Jeho život je v ohrožení.

V. ELIJÁŠ JE POSLÁN ZPĚT DO IZRAELE

Bůh pozorně naslouchal Elijášovi, proč je tak slabý a nešťastný. Avšak nelitoval ho, ani mu nevyjádřil svůj soucit. Ale i když je nejhůř, Hospodin drží nad svými lidmi ochrannou ruku. Ukázal Eliášovi, že ví o jeho trápení a že ho neopustí. A hned ho také pověřil dalším úkolem a poslal ho do dalšího nebezpečí. Se zvláštním posláním se má vrátit zpět do Achabova království.

Předtím se Elijáš cítil tak sám, snad jako poslední Hospodinův služebník. Není však sám. Hospodin mu zaslibuje, že lidí věrných Bohu je a bude v Izraeli velmi mnoho. „Zachovám v Izraeli sedm tisíc, všechny ty, kteří se nesklonili před Baalem.“ Elijáš si už nemusí zoufat, na těžký úkol není sám. Hospodin vyslechl jeho trápení a postará se, aby jeho dílo nevyšlo nadarmo. Ti, kteří poslouchají Boha, nikdy nejsou sami.

VI. ACHABŮV DŮM BUDE ROZVRÁCEN

Zlí králové se obyčejně nechtějí vzdát vlády. Ani Achab po všech těch událostech nepřenechá svou vládu někomu lepšímu. Bůh však ví, co všechno udělal, kolik zla napáchal. Nenechá ho, aby všechny věrné Boží lidi povraždil. Nedopustí, aby jeho lid Izrael úplně odpadl od víry. I ti nejmocnější králové mají omezenou moc, Boží dílo na zemi nezničí.

Ještě chvíli bude Achab vládnout, ale dny jeho vlády jsou sečteny. Hospodin si vyhlédl jiného krále. A také už si povolal nového proroka. Takový je ten Elijášův úkol, proto musí zpět do izraelské země: Má pomazat nového krále a nového proroka. Nový král odstraní Achaba a ujme se vlády. A Elíša, nový prorok, bude všude s Elijášem a bude se od něho učit moudrosti a poslušnosti.

MODLITBA

Děkujeme ti, Pane Bože, že nám naslouchᡠš. Tobě můžeme vše svěřit. Jen tobě můžeme říci o všem, co nás trápí a svazuje. Prosíme, dávej nám jistotu, že jsi s námi a že nás slyšíš. Pomáhej nám, když je nám zle, když se cítíme sami a opuštěni. Dávej nám novou sílu a nové úkoly. Dej, ať dokážeme pomáhat dobrému ve světě. Ukazuj nám, že je na světě dost dobrých lidí a že tvůj lid není opuštěn. Prosíme, opatruj celý náš svět. Amen

podněty pro rozhovor:

- kteří králové, panovníci a vladaři pronásledovali a pronásledují "proroky"?

- hodí se pro Elijášovu situaci rčení "kdo s mečem zachází, taky mečem schází"?

- co nám lépe svědčí o Bohu – mimořádné přírodní aj. události nebo lidé poučení biblickou zvěstí?

- víte, co to znamená, když někdo řekne "jsem na dně" ? Jak takovému člověku pomoci?

- už jste se setkali s tím, že o nějaké katastrofě (vichřice, povodeň, hladomor, válka) lidé řekli "to je Boží řízení"? Řekl by to po událostech na Chorébu prorok Elijáš?

- znáte někoho, kdo o sobě říká, že je křesťanský politik? Je na jeho rozhodování poznat jeho víra?

- jedná někdo z politiků nebo náboženských osobností jako Elijáš?

- znáte někoho, kdo by opustil nebo zničil všechno, co má? Srovnejte Elíšovo jednání s bájí o Přemyslu Oráčovi.

Odkaz na pracovní list
19 Elijáš na Orébu

Odkaz na píseň

Svítá novej den (SV316)

Eliáš (SV55)

Někdo mně vede za ruku (SV210)

Dál, přece nejdete sami

Moc předivná nás tiše obestírá

Nás zavolal jsi, Pane, my proto přišli sem

Cílová skupina

Mladší školní

Starší školní

Katechetické cykly

Pozvání na cestu Starý zákon 2

Biblický odkaz (kat)

1 Královská 19,1–21